

## gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

## V Ljubljani v sredo 19. julija 1882.

**O b s e g:** Ne pozabimo senošet! — O premembi domovinske postave. — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Obravnave iz deželnih zborov. — Mnogovrstne novice. — Aleksandrija v ognji. — Naši dopisi. — Novičar.

## Gospodarske stvari.

## Ne pozabimo senošet!

(δ. π.)

Zapreke rodovitnosti so po naravi in legi senošeti različne, mnogo se jih dá odstraniti, mnogo celó ne. — O zaprekah rodovitnosti, katere celoti ali obstanku senošet preté, kakor: dereče vode, katere odtrgavajo, ali plazovi, ki posipavajo velike dele senošeti, ni treba tukaj obširneje govoriti, ker so to nevarnosti, katerim nasproti se tudi sicer manj skrben lastnik gane in brambe poskuša, ako ne presega njegovih moči.

Drugače je pa, ako dereče vode ali plazovi preté uničiti cele skupine bodi si senošeti ali družega poljá, včasih tudi celih vasi. V takih prilikah treba je v pravem času misliti na skupno brambo po dobrem prevdanku skušenih strokovnjakov; o takih prilikah pa je treba, ako bi stroški in delo presegalo moči prizadetih, za časa obrniti se do občinskih, okrajnih, deželnih ali celó državnih oblastnij za pomoč; tako pot nastopilo je uže mnogo posestnikov različnih krajev — zadnji čas izrekoma posestniki vipavske doline — z dobrim vspehom.

Enake splošne zapreke rodovitnosti so večja močvirja, na pr. ljubljansko močvirje.

Pri takih razmerah sicer ni izključeno, da si deloma pomaga tudi posamezni gospodar, toda tako ravnanje bilo bi prepočasno, predrago in v velikem oziru za vso skupino deležnikov sploh nedosegljivo. Pri takih prilikah je tedaj združenih moči in enotnega delovanja treba. Le tako je mogoče, preobilno mokroto popolnem odpraviti s stroški, kateri se povračajo v stalnem večem in boljšem pridelku.

Da uže pri splošnih zaprekah rodovitnosti ostanemo, omeniti je še prevelike suše, premalo mokrote. Kakor se močvirje redno le v nižinah nahaja, tako je prepičla mokrota sploh značaj gorskih senošeti. Veča ali manja vlažnost ravna se po različnosti lege (solnčne ali senčne), po različnosti tal: globoke ali plitve prsti, rahle prhlice ali močne ilovice in po različnosti podlage pod rodovitno prstjo: bodi si pesek, trda skala, apnenik ali škrljavka z ilovico itd. — To so sploh naravne podlage večje ali manje rodovitnosti, katerih preminjati ni v človeški moči, katerim se sploh mora človek podvreči, na katere se pa moder gospodar zmiraj ozira, tako, da povsod skuša samo ono pridelovati, za kar je dotično zemljišče po svoji legi in tleh najbolj pripravno.

Ker so strme solnčne lege s plitvo prstjo, posebno vrh apnenka ali peska za travnik zeló neugodne, umni gospodar ne bo tratil svojih moči, da bi prisilil v takih krajih travnik, ki bi morebiti pogojzden prinašal primeroma največi dohodek. To veljá o takih zaprekah rodovitnosti sploh; pri vsem tem je pa v posameznih slučajih mogoče in se spleča v večih ali manjih mejah tudi take zapreke odstraniti.

Da se tedaj povrnemo k vsakdanjim, navadnim zaprekam rodovitnosti, omenjamo tukaj le tistih, katere odstraniti še naši gospodarji dostikrat opuščajo. Te so: Razkopati groblje, pogosto razgrabljati mravljišča in krtine, ter stanovitno s korenino vred izkopavati grmovje.

Grjega ni in nič bolj ne izdaja zanikrnega gospodarja, kakor to, ako vidimo sicer lepo ravno senošet, polno obkošenih mravljišč in leta starih krtin. Ako gospodar take male snažnosti ne privošči svoji senošeti, kedaj še le pride do misli, zboljšati jo z gnojem ali z napeljavanjem vode?

## O premembi domovinske postave.

Gospod Friderik grof Marenzi v Trstu izdal je ravnokar brošurico, v kateri na kratko, pa dobro premišljeno nasvetuje nekatere prav temeljite premembe naše domovinske postave z narodno konservativnimi načeli. — Dosedanji razgovori o teh premembah sukali so se večidel okrog prašanja, kako varovati kmetijske občine previsokih bremen, katera jim nastajajo vsled domovinske postave.

Gospod pisatelj sega dalje, ter hoče sploh občine varovati potujčenja in neopravičenega vpliva tujcev na občinsko upravo, posebno sprejem tujcev za občane hoče pisatelj dopuščati redno le tedaj, kedar bi po dolgem bivanji v občini dali zanesljive dokaze, da so po jeziku in vsem mišljenji uže sprejeli naravo občanov domačinov. Loči pa strogo domovinstvo, oziroma občanstvo, od pridobitve pravice preskrbljenja za slučaj uboštva. Pisatelj sicer sam in po pravici trdi, da se njegovi nasveti vsi ne morejo sprejeti, ker so se naše razmere od l. 1848. v tem oziru uže preveč predrugačile, toda skrb Slovencev, svojo narodnost povsod braniti ter izrečen namen pisateljev, občanom varovati njihovo narodnost, nam je dostí vzroka, rojakom in posebno merodajnim krogom podati nasvete pisateljeve v prevdarek z željo, da nam tudi pomagajo najti pravo pot pri sila potrebnih premembah domovinske postave.

dohodek, tedaj bi se morala zahtevati vinoreji ugodna lega, in sicer umna naprava vinograda — tako gledé sadik, kakor vsega družega.

Vse to naj bi se tedaj določilo v prihodnji postavi.

Ne smemo pa prezirati, koliko oproščenja uže sedanja postava vinorejcem daje.

Postava za vredjenje zemljišnega davka od dne 24. maja 1869. leta v §. 3. določuje:

„Začasno oproščenje od zemljišnega davka nastopi pri goličavah ali pri zemljiščih, ki so po elementarnih uimah postala nerodovitna, katera se z obdelovanjem storijo rodovitna — za dobo 10 let; pri novem pogozdenji v črne gozde pa za dobo 25 let, začeniši z letom po dokončanem obdelovanji.“

Sedanja postava uže po tem zagotavlja 10letno oproščenje, pa s pogojem, da se vinograd napravi na svetu do tedaj nerodovitnem; ako se pa zasadi na puščavah visok gozd, tedaj je privoljeno 25letno oproščenje.

Vsa ta oproščenja pa ne veljajo, ako bi se, recimo, iz pašnika, travnika, njive, vrta ali gozda napravil nov vinograd.

Vendar pa omenjena postava tudi vinorejcem še odprta vrata pušča, pri katerih najdejo nekoliko oproščenja celó za 15 let. — Zemljišni davek, kakor je zdaj vredjen, gotovo nespremenjen ostane najmanj 15 let počeniši s 1. januarijem tekočega leta.

Cenitev ravno zdaj dovršena se tedaj do tistihmal ne bo popravljala. Kdor tedaj zdaj koj iz slabega pašnika, čegar oralo je zdaj cenjeno 20, 40 ali nekaj več soldov dohodka, od katerega bo morebiti gospodar plačeval po četrtini cenitve davka, ako gospodar iz takega zdaj malo rodovitnega zemljišča po ugodnosti lege naredi vrt, vinograd, njivo, ta se s tem popolnem na podlagi postave oprusti vsaj za prihodnjih 14 let višega davka, ker plačeval bo davek ves omenjeni čas samo od onega dohodka, katerega mu je spoznala ravno dokončana cenitev. To je oproščenje, ki velja vsaj za prihodnjih 14 let.

Na noge tedaj pridni poljedelci! Zdaj hitite kopati, gnojiti in saditi, ker svesti si smete biti, da vse to delate zá-se, od tega vam davkarska roka ne sme vzeti krajcarja. Za trtorejce pa veljá to oproščenje še prav posebno, ker vinogradi izdelujejo se navadno iz pašnikov, gozdov ali sicer ne posebno dobrih zemljišč, da je le lega s podnebjem in zemlja trti ugodna.

## Gospodarske izkušnje.

### *Ježu na hvalo*

je posebno njegova preraja; zeló koristen je na vrteh, ker pojé ves poletni čas brez števila miši, krtov, glist, polžev, kač in karkoli zasači družega mrčesa. Znano je, da ježu strup ne škoduje, zato gade in druge strupene kače pohrusta z veseljem in brez škode. Pa uže zato, ker je mišim hud sovražnik, je velik dobrotnik pri vrtilih, ako si prav tu in tam malo odpadlega sadja privošči.

### *Stenice pokončati*

priporoča se mazilo, katero si vsakdo zmiraj lahko pripravi: V treh litrih vrele vode raztopi se poldrugi kilo soli; s to soljeno vodo se dobro namažejo vsa stenična zatišja, bodi-si postelja ali kaj družega, in gotovo so pokončane stenice in njih zaléga. Za malo soldov se vsak lahko prepriča vspeha tega mazila, in se, ako je res

dobro, znebi res gnjusnega mrčesa, ki se v mestih in na kmetih prav pogosto nahaja.

### *Kleti dobro osnažiti*

je najbolj ugoden čas zdaj poleti, ko so najbolj prazne. Po stenah in na tleh prostorov, ki se slabo ali redko kdaj prezračijo, nastane plesnoba in zabuhel duh, katerega se mleko, vino ali druga v kleti shranjena jedila rada navzamejo. To odstraniti priporoča se sledeči pripomoček: V sredi kleti postavi se globoka posoda ter se dene va-njo 1 ali 2 kili navadne soli. Potem se zapro vsa okna, dušniki in vrata v kleti, tudi vinski sodi se morajo dobro zabiti, jedila pa odstraniti. Na to se v posodo vrh soli dene žveplene kisline in to na 2 kili soli 1 kilo kisline, potem se hitro umakne iz kleti in se pusti tako vse zaprto 2 uri, ne da bi kdo noter hodil, ker bi se lahko zadušil. Po preteklih 2 urah se zopet klet odpre, dobro prezračí, vse dobro omede in obriše in za dalj časa je popolnem odpravljen slabi duh in plesnoba, pa tudi mrčes, katerega se mnogo nahaja v takih prostorih.

### *Petroleja nikar pri rastlinah rabiti.*

Dostikrat se priporoča petrolej (smrdljivo olje), preganjati z njim mravje ali uši na rastlinah. Skušnje pa kažejo, da je petrolej vsem rastlinam zeló škodljiv, tako da redno posahnejo. Nikar tedaj z mrčesom vred rastlin pokončavati!

## Ne pozabimo senožet!

(δ. π.)

(Dalje.)

Kakor uže omenjeno, je le zeló malo senožet v tako srečnem položaji, da jih skoraj brez prizadevanja lastnikovega, brez stroškov gnoji voda, ki jim sama dohaja in seboj prinaša vse mastno-gnojne dele od ulic in cestá, na katerih redno ostaja mnogo prahu, smeti, odpadkov od rastlin, živinskega gnoja, in posebno še vsi odtoki od gnojišč in stranišč.

Takih senožet nahaja se redno nekoliko v bližini vasi, trgov in mest, in imenujejo se senožeti z naravnim gnojenjem, ker jim naravna lega skoraj sama ob sebi dovaža bogatega gnoja. Napačno bi pa bilo, ako bi si lastnik takega travnika domišljeval, da je pri tako srečni legi njegovega zemljišča človeška pomoč po vsem odveč. To bi bila velika zmota. Vsaj vidimo tudi dostikrat slabe nasledke nemarnosti pri takih travnikih in kažejo se najbolj živo v ravnini. Ako gospodar na senožeti, kateri samo od sebe dohaja mnogo močnega gnoja, ne skrbi za to, da se gnoj enakomerno razdeli po vseh delih senožeti, ako ne skrbi za umno razpeljavo dotekajoče gnojne vode, ampak vse prepusti naravi, pokaže se v ravnini napaka, da se en del senožeti v gnoji utaplja, kar vso rast zaduši, drugi, morebiti večji deli senožeti pa ostanejo nerodovitni, ker nič gnoja ne dobivajo; pri bolj strmih legah ima taka nemarnost gospodarjeva nasledek, da na nji vidimo samo malo, ozko črto boljše trave odzgor na vzdol, bodi-si v sredi travnika ali na strani; vsi deli travnika, katerih se ne dotika naravni vodotoč, ostanejo pusti in nerodovitni, velik del obilnega naravnega prav prav malo koristi prvemu travniku. Ako najde pri daljnih zemljiščih umnejšega gospodarja, tedaj koristi in gnoji njemu, sicer pa se zgubi in odteka s potokom v druge kraje.

## Poročilo

o zadnji seji književnega odseka „Maticе Slov.“

dné 8. julija t. l.

Pisatelj teh vrst pozna velik vrt na griči pod vasjo, od katere proti vrtu redno doteka mnogo gnojnice, ob deževji pa še prav mastna cestna voda. Gospodar velikega vrta, kateri se steza skoraj krog in krog precéj strmega griča in meri blizo 10 oralov, razpeljaval je sicer ono gnojno vodo po nekoliko sežnjev na stran in potem sém ter tjè po bregu dol in trava je bila razun višega, bolj ravnega dela, kjer je preobilo gnoja zastajalo, prav lepa, toda komaj pol oralov velikega vrta bilo je zagnojenega, po družih prostorih vrta rastle je pust mah, praprot, resje in prav zanikrno drevje. — Vrt dobi novega gospodarja, ta je bolj vedel ceniti vrednost gnoja in gnojne vode, koj je prevedel, kako velik zaklad ima v nji in samo en pogled pokazal mu je pot, kam naj obrne vodo, kako naj jo spelje, da bo gnojila ves veliki vrt. Vse delo in priprava za obračanje vode stalo ga je nekaj malo goldinarjev, pa kolik razložek med vrtom prej in zdaj!

Poprej, razun malega zagnojenega dela slaba in zanikrna trava, pri prvi košnji zeló malo, otave skoraj nič, posebno ob suhem letu; sadno drevje pritlično, polno suhij vej, videti ni bilo ne ene mladike na njem, katera bi bila kazala dobro, veselo rast; rodilo je sadno drevje zeló malo, se ve da razun pognojenega dela. Zdaj je vse druga: trava pred prvo košnjo je bogata, gosta in visoka in žlahtna, sena nakosi se uže zdaj skoraj trikrat več, pri otavi je tista razmera in koliko je razložka v hlevu! Prejšnji, dober, pa premalo razumen gospodar, redil je 6 do 8 govedi in 2 konja, sedanji gospodar ima po 4—5 vožne živine, po 18 do 20 druge govedine, in vsa je tudi lepo rejena. Kolik razložek je zdaj na gnojišči! Več kot še enkrat toliko gnoja, njive vse bogato rodé, vsega se pridelava mnogo mnogo več, in ker je gospodarju še zmiraj gnoja preobilo hodilo, spravil se je nad pustoto, katera, čeravno v prav dobri legi, ni rodila prav nič, to je, v dveh zimah izkopal, iztrebil grmovje in kamenje, poravnal je površje, skrbel z zakopi in ježo, da nalivi ne odnašajo prsti, in zdaj ima na prostoru, ki je bil prej po vsem mrtev, lepo njivo dveh oralov, na kateri je pridelal lani in letos prav lepega žita in okusnega krompirja. Vse to pa mu je bilo mogoče še le vsled tega, da je vedel gnojno vodo prav in umno obračati in s tem zboljšati travnik.

Da ima tudi vrt njegov gledé sadnega drevja ves drug obraz, da se vsemu zdaj uže tudi popolno in v vrste vsajenemu sadnemu drevju vidi zdrava vesela rast, kateri bo sledilo v nekoliko letih obilno lepega sadnega pridelka, ki kmetu še tudi zmiraj prinaša nekoliko dohodka, na katerega davkar ne naklada še posebnega davka, vse to se razume samo po sebi.

Naj bo to mali izgled, kako se pri kmetovanju razumna roka povsod sledi, kako se razumnost in poduk pri kmetovanju dobro plačuje, in da res tudi kmet nima hujšega sovražnika, kot je nevednost z vsemi njenimi nasledki.

Omenjeni izgled pa naj bo posebno še v dokaz, kolik razložek je v vspehu, ali se senožetam dohajajoči gnoj prepušča naravni poti, ali pa človeška razumna roka naravni prednosti kaže pot in tako po pravilih umnega kmetovanja gnoj razdeli, da se enakomerno porabi in ves koristi, in posebno za to skrbi, da se nič gnojil ne izgubi. Zgubo gnoja in gnojnice varovati in jo zabraniti — to je pa še veliko delo med našimi kmetovalci, in to je napaka, ki se nabaja med sicer res vse hvale vrednimi gospodarji.

Navzočni so Matičini odborniki gg. Klun, Kržič, Levec, Pleteršnik, Senekovič, Tomšič, Vavrú, Vodušek, Wiesthaler, katerim predseduje književnega odseka prvomestnik gosp. prof. Jos. Marn.

I. Prvomestnik prof. Marn najprej poroča o rokopisih, katere ima Matica zdaj na razpolaganje. Ti so: 1. Križmanova „laško-slovenska slovnica“, obsezajoča gramatikalni in leksikalni del ter primerno berilo, sestavljeno po najboljših pisateljih italijanskih. Ta slovnica je bila na podstavi črteža o Matičinem delovanju, katerega je odbor sestavil ter v Matičinem letopisu za l. 1869. objavil, naročena ter mora za tega del tudi na svitlo priti. Presojevalci gg. Kržič, Zupančič in Marušič pravijo, da je prav dobro spisana. Odločevati nam je, kdaj jo Matica izdá. — 2. „Slovenski Štajer“, in sicer: a) politična zgodovina, spisal I. Lapajne; b) književna zgodovina štajerskih Slovencev, spisal I. Macun; c) narodni običaji štajerskih Slovencev, spisal dr. Jož. Pajek. Lapajnetov rokopis je uže natanko pregledal gosp. kaplan Slekovec, a pregledati ga hoče še prof. Rutar; Macunovo literarno zgodovino so pregledali gg. dr. Pajek, Majciger, Marn, Vodušek in naposled Levec; gosp. prof. Pajek je svoj rokopis nazaj vzel, da ga še nekoliko predela. — 3. „Logika“, spisal prof. dr. Križan in istega pisatelja „fizikalčno-godbeno zvokoslovje“; prvi rokopis je ocenil gosp. dr. Svetina, družega prof. Senekovič. — 4. Turgenjevlevi „Lovčevi zapiski“, poslovenil Fr. Remec; rokopis sta pregledala gg. Kržič in Zupančič. — 5. „Katoliška cerkev in Slovéní ali krščanska cerkev po Bolgarskem, po Srbiji, Bosniji in Hercegovini“, italijanski spisal vatikanski bibliotekar Balan, poslovenil o. Hrizogon Majar v Samoboru. Rokopis je pregledoval prof. Šuklje in zdaj ga pregleduje gosp. kanonik dr. Gogala. Prof. Šuklje svetuje, da naj se pošlje v pregled še prof. Rutarju. Knjiga, pravi prof. Marn, vzbudila je veliko pozornost; na hrvatski jezik jo je uže preložil škof vrhbosenski dr. Stadler in morebiti bi ne bilo napačno, da jo tudi slovenski izdá Matica Slovenska ter s tem potolaži tiste, ki so se bali, da bode naša Matica po Bleiweisovi smrti preliberalna. — 6. „Preširen v ljubezni“ in „Preširen kot filozof“, spisal prof. Janko Pajk. Rokopis je pregledal gosp. prvomestnik sam in zdaj ga je vzel v presojo prof. Pleteršnik. — Poslane so bile Matici tudi „Izvirne poezije“ Štefana Benedičiča in „Pesmi“ Mateja Strgarja. Prve je pregledal gosp. prvomestnik, druge prof. Levec. Nekaj malega hrani še gosp. predsednik P. Grasselli, kateri je pa danes zadržan priti k posvetovanju.

To so rokopisi. In zdaj, pravi prof. Marn, nam je odločevati, katere izmed teh stvari za leto 1882. damo na svitlo. Čas je kratek. Da smo s knjigami zaostali skoro za pol leta, vzrok je največ smrt gosp. viteza dr. Bleiweisa Trsteniškega, potem pa tudi zamuda, katero smo imeli s „Somatologijo“. Jaz sem te misli, da bi odslej Matica opustila svoj letopis. Zdaj imamo Slovenci dva leposlovna lista, ki oba dobro izhajata in oba priobčujeta tudi znanstvene razprave, kakoršne so se tiskale v letopisu. Sicer je pa to samo moje osobno mnenje in prosim gospode, da povedó svojo misel in posebno, da odločijo, katere knjige bi nam bilo izdati za tekoče leto 1882.

gem nasvetu, da v prihodnje po moči enako zlo zatremo in z božjo pomočjo od sebe odvrnemo. Pred tema glivama je pa drevje „češpljevcev“ dobro varno, ker se na njem letos nikakoršna njinih sledi ne nahaja.  
Prem 30. julija.

M. Rant, národní učitelj.

## Ne pozabimo senožet!

(δ. π.)

(Dalje.)

Največi del senožet potrebuje gnojenja, oziroma zamakanja.

Najprej spregovorimo malo besedic o zamakanji, — le malo besedic zato, ker je primeroma malo senožet, katere se brez zeló velikih stroškov morejo redno zamakati, pa tudi zato, ker radi priznamo, da imajo naši gospodarji za redno zamakanje še največ razuma, in celó radi izrečemo, da so izmed vseh pravn, katerih število je med Slovenci žalibog preobilo, da so pravde za vodo v zamakanje senožet izmed tistih malih pravn, katere kažejo, da gospodar vé ceniti visoko vrednost vode za zamakanje.

Koj pa moramo omejiti ravno izrečeno pohvalo na vode za redno zamakanje, tedaj na redno tekoče vode, to je vode, ki služijo v to, da senožetim dovajajo za bogato rast potrebne redne mokrote in samo toliko gnojnih del, kolikor se jih v večji ali manji meri v navadni tekoči vodi nahaja.

Neredno, ampak samo izredno, recimo, ob času deževja, dohajajoče vode za zamakanje senožet nimajo pomena, ker se po sebi razume, da med deževjem travam ni treba še posebnega zamakanja, dežnica ima tedaj le vrednost gnoja, katerega nam prinaša. Se ve, da je gledé gnojne moči velikansk razloček med dežnico in dežnico; ako jo hočemo prav ceniti, moramo vedeti, od kod in kdaj nam prihaja. Prazna je dežnica prav redkokrat, rekli bi: kolikor toliko sama kapnica, vsa druga dežnica ali priteka nam po stezah, potih in cestah, od koder sabo pobira prahu in vsakovrstnih odpadkov od ljudi in živine; druga dohaja nam od gozdov, od koder tudi listja in prsti iz vsakovrstnih drevesnih odpadkov sabo jemlje; še bolj pa je gnojna dežnica, ki priteka od vinogradov in strmih njiv.

Primeroma malo gnojna pa je dežnica ob navadnem deževanju memo one, ki nastaja po hudih nalivih in plohah. Nalivi redno velike škode napravijo po vseh strmih zemljiščih, poberejo vso rahlo prst, gnoj in dosti zemljišč naenkrat ali vsaj polagoma popolnem vničijo. Znano je, da se mora pri strmih vinogradih in njivah redno vsako leto prst nazaj prenašati. Toda večji del tako pobrane gnojne prsti odide za zmiraj strminam, ter dohaja in služi ravninam.

In kaj ima storiti dober gospodar, da reši sebi ali vsaj kraju velike množine po vodi redno odhajajočega gnoja?

Vsak gospodar vé, da je za take hudournike na več krajih treba visokega, dobro ograjenega odtoka, koncu njega prostorne jame, iz katere se ima po vsakem deževju odstraniti došli dobri gnoj, do katerega tak gospodar pride brez truda, brez stroškov, in gnoj, ki vse druge prekosi po dobroti, posebno za gnojenje travnikov. Takega gnoja žalibog naši gospodarji še mnogo puščajo memo svojih senožet in družega polja splavati po vodi.

Ne zamudite tedaj povsod, kjerkoli memo vaših zemljišč priteka hudournik, ki prinaša kolikor toliko

gnoja, prestreči ga z močno ježo in prisiliti ga, da vam pušča vsaj večí del gnoja v prostorni jami! Prepričali se bodete prvo leto, da se vam mali vaš trud bogato povračuje, in ne dvomim, da bo vaš dober izgled k enakemu ravnanju napeljal vse sosede.

## O novi obrtnijski postavi.

Govor državnega poslanca gosp. Karola Klun-a, o katerem smo na kratko spregovorilo v zadnjem listu „Novic“, omenja vse odločilne spremembe te postave, zato ga po vsem v naslednjem podamo našim bralcem:

„Slavna gospoda! Nobenega vabila nisem s toliko radostjo sprejel, kakor vabilo obrtnijskega društva kranjskega, vdeležiti se današnjega shoda. Saj ste se zbrali, da se posvetujete o zadevah obrtnijskega stanu, ki je eden najštevilnejših in čigar blagostanje jako vpliva na blagostanje tudi drugih stanov.

To blagostanje pa je odvisno od dveh reči: 1. Od temeljite izurjenosti in pridnosti obrtnikov, 2. pa tudi od državnih postav, ki mu imajo za prospeh njegovega dela in truda dajati potrebno podporo in varstvo.

Našim obrtnikom ne moremo očitati, da bi ne bili v svoji stroki dobro izurjeni, ali da bi pasli lenobo in roke križem držali. Prizadevali so si za strokovnjaško izurjenost, ter so delali od zora do mraka, od mraka do dne. Ako pa pri vsem tem vendar le niso mogli shajati in si prislužiti toliko, kolikor so za svoje in svoje družine vsakdanji živež potrebovali, niso bili tega tolikanj krivi sami, kolikor dosedanje pomanjkljive postave, ki jim niso dajale one pomoči in onega varstva, ki sta za pospeh obrtnijstva neobhodno potrebna.

Zato se je od vseh strani razlegal klic po spremembi sedanje obrtnijske postave. Ta klic je bil tako močen in pritožbe tako splošne, da je vlada l. 1874. in 1877. poskušala vstreči željam obrtnijskega stanu in je bila državnemu zboru izročila dotične predloge. Pa tedanja večina državnega zbora imela je preveč opraviti z raznimi postavami, s katerimi je hotela vtrditi svoje gospodstvo, ter ni imela časa misliti na druge reči ali pa se celó brigati za želje zaničevanega obrtnijskega stanú, ki po svoji večini ni dosti maral za blagre, s katerimi je hotel liberalizem osrečiti našo državo. Na drugi strani pa so bili judje in razni spekulantje, ki so bili najzvestejši privrženci liberalne sisteme, prav zadovoljni s sedanjo postavo, ki jim je dajala popolno svobodo in zato niso hoteli premenjati te postave in s tem škodovati svojim najzvestejšim prijateljem.

Stanje malih obrtnikov postajalo je med tem čedalje žalostneje in klic po rešitvi čedalje glasnejši ter je prodrl tudi do najvišega prestola. Ko se je toraj l. 1879. sešel sedanji državni zbor, so naš presvitli cesar v svojem prestolnem govoru med drugimi važnimi nalogami, ki jih bode imel rešiti, omenili premembe obrtnijske postave.

Vlada je tudi zares nedolgo potem zbornici predložila neki dodatek ali novelo k sedanji obrtnijski postavi in zbornica je sklenila za pretresanje tega načrta voliti poseben odsek. Ker se je reklo, da bode imel ta odsek obravnavati tudi premembe havzirskega patenta, izrazil sem v našem klubu željo, da bi me volili v ta odsek, da bi se zamogel potegniti za naše rojake laškega, ribniškega in kočevskega okraja, ki imajo gledé havziranja poseben privilegij. Odsek, v katerem ima konservativna desnica 15, liberalna levica pa 9 zastopnikov, je brez odlašanja prišel do posvetovanja o predloženi noveli, ki je obsegala določbe o obrtnijskih nadzornikih in pomožnih blagajnicah. To je bilo zares prav malo, in večina je obžalovala, da vlada ni predložila cele obrt-

## gospodarske, obrtniške in narodne.



Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 23. avgusta 1882.

**Obseg:** Kaka naj bo gozdna drevesnica. — Ne pozabimo senožet! (Konec.) — Nadzorniki ljudskih šol na Kranjskem. — Tržaška razstava. — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Ojstra pa pravična sodba nemškega kmeta o levičarskih poslancih. — Naši dopisi. — Noviĉar.

### Gospodarske stvari.

#### Kaka naj bo gozdna drevesnica.

V 32. listu „Novic“ izrekel sem željo po napravi gozdnih drevesnic. Iz gotovega vira vem, da hoĉeta gospoda Edvard Dolenc, grajšĉak v Orehku, in Peter Krajher, veliki posestnik v Hrašah, enake gozdne drevesnice napraviti. Ker se do zdaj pri nas takih drevesnic še ni dosti naredilo, ne bode odveĉ, ako spregovorim nekaj o napravi gozdnih drevesnic.

K temu je potreba:

1. Prostora za drevesnico.
2. Obdelati oni prostor. \*)
3. Sejati.

Najboljši prostori ali kraji se najdejo v gozdu. Gledati se pa mora, da je lega bolj na solnĉnem kraji, vendar ne preveĉ. Skrbi naj se, da je voda blizo. Će pa hoĉeš drevesnico doma imeti, izvoli tudi bolj solnĉnat kraj in skrbi, da ni voda zeló oddaljena.

Ko najdeš mesto, katero se ti pripravno zdi za drevesnico in ko si odloĉil obseg prostora za to, odpravi iz tega mesta vso travo in plevel, prekoplji ga 2 ĉevlja globoko in odstrani vse travne in druzega plevela korenine. Će je ta drevesnica na vrtu ali sploh na mestu, kjer zemlja ni niĉ z gozdno sprstenino zmešana, pripelji gozdne sprstenine in pognoji Ź njo. Potolĉi potem kepe in vravnaj svet tako, kakor zelnik. Razdeli na kriŹ (po sredi na dolgo in široko) ta prostor in napravi po velikosti prostora široke stezice. Naredi gredice (lehe), pa ne veĉ ko 3 ĉevlje široke, da boš mogel bolj lahko pletiti. Vzemi vrstico, raztegni jo ĉez toliko gredic, kolikor jih hoĉeš z ene vrste semenom posejati, potegni z roko zraven vrstice ozek plitvi Źlebek in v ta Źlebek natresi pravilno precĉj na gosto seme. Źlebkici naj bodo 8—10" eden od druzega oddaljeni. Pokrij potem to seme z dobro prstjo, pa le toliko, da seme pokriješ. Ko si z raznovrstnim semenom, na pr. s ĉrnim borom, smreko, hojo in mecesnom vso drevesnico obsejal, jo ogradi in gredice s hojevimi vejami na debelo pokrij.

\*) Najboljše je, svet v jeseni prekopati in vravnati, spomladi pa gredice narediti in sejati. Kdor hoĉe dobro seme kupiti, naj se oglasi za nj pri prijaznem gospodu c. k. deŹelnem nadzorniku v Ljubljani, ali pa v gozdni pisarnici v Postojni. Tukaj se bode dalo navedenje, od katere firme naj se seme kupi. Pis.

V treh ali Źtirih tednih našel boš tako gosto sadik, da se boš ĉudil. Odstrani toliko hojevih vej iz gredic, kolikor vidiš, da jih je preveĉ. Pridi v enem tednu, odstrani jih zopet nekaj in polagoma vse.

Zdaj so mlada drevesca izpostavljena vsem vremenskim nezgodam. Će bi silna suša in vroĉina pritiskala, naredi sadikam senco, in sicer s hojevino, ako jo ob stranĉh gredic tako v zemljo zasadiš, da se vršički sklepajo.

Ako bi vse eno sadike rumene postajale in mrzle, zalij jih zveĉer z vodo. Pusti jih dve leti v drevesnici in potem jih izroĉi svojemu namenu, namreĉ posadi svoje gole prostore in prodajaj ali pa daruj jih onemu, kateri se za-nje oglasi, in teh je na Krasu veliko!

#### Ne pozabimo senoŹet!

(Ź. π.)

(Konec.)

Vsi pripomoĉki za zboljšanje senoŹet, o katerih smo uŹe do zdaj govorili, povekšati imajo rodovitnost, oziroma zboljšati in pomnoŹiti pridelek; najpoglavitejši pripomoĉek v ta namen pa je gnojenje, o katerem hoĉemo spregovoriti danes nekatere besede.

Najprej bi znal kdo vprašati: ali se splaĉa travnik gnojiti?

Odgovor na to ni teŹak. Ako bi hotel na svojo senoŹet gnoj po en dan daleĉ voziti ali tudi še precĉj bliŹe voziti in bi nad to gnoj še veliko prida ne bil, se ti gnojenje gotovo ne bo splaĉalo. Tvoja skrb mora tedaj biti, pridobiti ali pridelati si gnoja blizo tvojega posestva, znati moraš gnoj poiskati, poznati in varĉno nabirati moraš vse, kar za gnojenje sluŹi in prav kmalu se boš prepriĉal, kako dobro se splaĉa gnojenje pri senoŹetih.

Marsikdo se bo izgovarjal: „še za njive imam premalo gnoja, od kod ga hoĉem jemati za travnike!“ Pogostoma je to res, vĉasih si pa morebiti sam kriv, da imaš premalo gnoja, morebiti zato, ker nimaš gnojišĉa, ker puštiš, da tvoja dragocena gnojnica odhaja na tuj svet ali po cesti ali v vodo; morebiti zato, ker iz nevednosti dober gnoj popuŹĉaš na cesti ali ga celó stran meĉeš. Ako bi pa tudi vse storil gledĉ gnoja, kar je storiti umnemu gospodarju, skrb ti mora biti, da pri prvi priliki prideš do prvega vira, do enoletne priĉe za veĉe Źtevilo Źivine; s to prideš v oni kolobar, kateri te

bo zalagal s pičo po eni, z gnojem po drugi strani in to ti bo dalo najbolj živ dokaz, da dobro obdelana (gnojena) senožet mnogo več čistega dohodka daje, kakor slabo ali nič obdelana. Ako uže nočemo na drobno računati, verjel mi boš rad, da te snaženje, košnja, sušenje in vožnja sena na gnojeni senožeti, na kateri prideláš 40 voz sena, prav gotovo ne bo še enkrat toliko stala, kakor vse to delo na zapuščeni senožeti, na kateri prideláš na tistem prostoru samo 20 voz. Vse, za kar so oni stroški primeroma nižji, je tvoj dobiček vsled gnojenja.

S čem pa naj se gnoje senožeti? — Odgovor na to vprašanje bil bi bolj težaven, ako bi se hoteli spuščati v nadrobnosti, ker gnoj ima se ravnati po legi in naravi senožeti: sploh pa, kakor nam je danes namen o tem gnojenju govoriti, omenjamo, da se mokrim senožetam bolj prilaga pepel, gips, cestno blato, drugim pa bolj živinski gnoj.

Sploh pa je mešani gnoj, kompost, najbolj pripraven v ta namen. Kompost si pa v večji ali manjši meri more pripraviti in si pripravlja tudi vsak umni gospodar.

Kaj pa gre vse v kompost? V kompost gre zeló vse razun kamenja in čepinj. Ako cesto nasipaš, podrzej prej blato in travo in deni vse to na prostor, kjer imaš kompost, ako pometaš, smeti vrzi na kompost, kedar mlatiš, znosi ves prah, vse rese, vse slabe pleve na kompost, kedar kolješ, vse odpadke vrzi na kompost, kedar zidovje popravljaš in ti ostaja starega ometavanja ali „frajha“, vrzi ga na kompost. Ako hočeš pred hišo na vrtu po potah imeti čedno, s peskom posuto, da se tam lahko čedno spreha tudi o slabem vremenu, moraš v letu večkrat podrzati travo in rušine; ako napleveš slabega in umazanega plevela, kateri ni za drugo rabo, zopet poberi vso to šaro in pelji jo na svoj kompost; in tako se ti bo nabralo, ako veš vsako reč prav obrniti, vsak teden nekaj, celo leto pa precéj ali celó veliko in z veseljem boš prekidaval včasih ta svoj zaklad, ga polival z gnojnico in ko se mešanica zmedi in jo na jesen ali zgodaj spomladi napelješ na senožet in tam drobno strosiš, potem boš občudoval moč one mešanice; gotovo bo pri tvoji hiši zmiraj ostala, to je, vsako leto se ponovila večja kopica mešanega gnoja, kompost, čegar dobroto čutile bodo neposredno tvoje lepe senožeti, in posredno tvoja lepa živina v hlevu in cvetoče tvoje gospodarstvo.

## Solske stvari.

### Nadzorniki ljudskih šol na Kranjskem.

Kolikokrat smo Slovenci razne avstrijske vladne in nevladne nasprotnike naše zagotavljevali, da mi nismo nasprotniki nemškega jezika, da ga niti ne sovražimo niti ne preganjamo. Mi le to zahtevamo, da se rabi naš ljudski jezik slovenski povsod ondi, kjer gre za izobraženje našega naroda.

Najvažnejši narodi za ljudsko izobraženje pa so gotovo male šole, to je, ljudske ali narodne učilnice. V teh šolah ni pri nobenem narodu vpeljan drug jezik nego materinski, le pri Slovencih ovira nemščina napredovanje teh velevažnih učilnic, dočim so se vsi drugi slovanski narodi v Avstriji tega jezika v ljudskih šolah skoro popolnem znebili. Le Slovenci se ga ne moremo otresti.

Na Kranjskem se je vsaj letos učiteljstvo in ljudstvo nadejalo, da se bode vkrenilo tudi zastran ljudskih šol kaj, ko se je zastran gimnazij vendar začelo prena-

rejati marsikaj slovenščini na korist. Na Kranjskem so namreč učni načrti deželnega šolskega sveta od leta 1875. in 1879. prav veliko nemščine vpeljali v dvo-, tri- četverorazredne šole, toliko namreč, da se mora več ur porabiti za nemščino, nego za slovenščino.

Utegnilo se je zgoditi, kar je naravno, da so bili učenci v nemščini, zlasti v slovnici, prestopivši v srednje šole boljše podkovani, nego v svojem materinskem jeziku. To so tudi nemške srednje šole zahtevale.

Slovenske gimnazije bodo pa morda zdaj več slovenščine tirjale. Zato bi bilo pač primerno, da bi nadzorniki učitelje opozorili na večje gojenje tega predmeta. A od takih okrajnih šolskih nadzornikov, kakoršne imamo sedaj, tega nihče pričakoval ne bo, kajti vsi so zaljubljeni v zveličavno nemščino. Sliši se, da dobimo nove nadzornike; nekateri pravijo pa, da so ministerstvu predloženi zopet sami nemškutarji. To vendar ni mogoče, in tega se vendar nismo nadejali, da bi se napredovanje naših šol zopet motilo z nemškutarskimi nadzorniki, kateri imajo navadno le nemščino pred očmi. Oni gledajo v prvi vrsti na to, da učitelj le v nemškem jeziku uraduje, da prebira le nemške časopise in knjige, da se ne briga za slovenske zadeve. V šoli zahtevajo ti možje, da učitelj veliko časa potratí za nemščino, da še celó z otroci slovenskih kmetov po nemški se pogovarjati poskuša, da morebiti celó po nemški z njimi moli in poje. Zunaj šole zahtevajo taki nemškutarski nadzorniki, da učitelj ne zahaja v narodne kroge, da se peča le z nemško mislečimi in nemško govorečimi ljudmi, da se ne udeležuje narodnih veselí in svečanosti, s kratka, nemškutarski nadzorniki ne marajo za narodne učitelje, oni so na kvar narodnemu značaju slovenskih šol. Imenovanje nemškutarskih nadzornikov bi bila velika klofuta Slovencem na Kranjskem in bi oplasiló in neprijetno zadelo narodne učitelje ravno zdaj, ko so se tako za gotovo uže nadejali rešitve nesrečnih Simovcev.

### Tržaška razstava.

V Trstu izhajajoča „Edinost“ popisuje hrvatski pavilijon v tržaški razstavi tako-le:

Pred paviljonom nahajamo les, kateri predstavlja največe bogastvo in predmet največe trgovine Hrvatske; tam so debla, dilje, doge iz različnega lesa; posebno pozornost obračajo na se hlodi hrastovega, bukovega, jesenovega, brezovega čisto zdravega lesa, debeli od 100, 127 do 162 centimetrov, potem hrastova debla po 15 in več metrov dolga in do 2 metra debela, skoro na obeh straneh enaka, to vam je les, kakor zvon, potem doge vseh vrst iz raznega lesa, deske, bordonali itd. Med razstavljalci lesa se odlikujejo posebno gg.: A. Tüköri iz Dombovara, grof Bombelles iz Opeke, Marović in Sipiš iz Siska, mizarsko društvo v Zagrebu, pl. Miškič iz Kostanjice, Vidmar in Rogič iz Šentjurja.

Ko si ta les ogledaš, nahajaš se nehoté pred poskuševališčem sremskega vina; tam moreš dobiti kapljico vina, kakor si boljšega želeti ne moreš, posebno dobro je tako zvano vino Schiller, rudeče, 6. do 8letno, po 80 soldov liter, to je vince plemenitega okusa in se v obče tako dopada, da ga vse hvali brez razločka narodnosti. Poskušali smo tudi po 40-, 50- do 70letna črna vina, lastnino vinarskega društva v Iloku na Sremskem; to vam je božja kapljica, ogujena in dišeča, kakor rožica, in pri vsem tem še ni tako draga, če pomislimo, da veljá ena butelja iloškega vina od l. 1811. samo 2 gold. Tudi moramo omeniti, da je iloško društvo razstavilo svoja vina tudi v Beču, Parizu in dru-